

УДК 371.12 (438)

СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОЛЬСЬКИХ УЧИТЕЛІВ

Леся Шевчук

Стаття присвячена інформаційній компетентності як складовій педагогічній компетентності польських учителів. Проаналізовано зміст поняття, властивості та структуру інформаційної компетентності учителів.

Ключові слова: інформаційна компетентність, інформаційні компетенції, інформатичні компетенції, комунікативні рівні, структура інформаційної компетентності студентів.

Постановка проблеми. Індустріальний вік дав поштовх до розвитку інформаційної епохи. Засоби доступу до інформації, маніпулювання нею, використання інформації стали необхідними для досягнення життєвого успіху [5, 21]. Беззаперечною є роль учителя у формуванні у школярів здатності пошуку, відбору, обробки та збереження інформації. Саме тому підготовку інформаційно компетентного педагогічного фахівця у вищих навчальних закладах важко переоцінити. Цікавими вважаємо підходи до вирішення цієї проблеми у Республіці Польща, у якій є чинними основні регулятиви політики ЄС щодо підвищення рівня компетентності учителя в інформаційному суспільстві.

На думку польських науковців, «процес навчання поступово еволюціонував у процес метанавчання, де основним завданням учителя є підготовка учня до самостійного та усвідомленого процесу учіння, формування інформаційної зрілості учня, яка полягає не лише в отриманні вмінь пошуку інформації в інформаційних мережах (головним чином в Інтернеті), але й таких умінь та навичок, що сприяють відбору інформації, її узагальненню та перетворенню в знання» [6, 5-6].

Це твердження повною мірою сполучне з концепцією моделі освіти вчителя, де особлива увага надається різнобічному розвитку компетентності вчителя, оскільки вважається, що він має бути гідним зразком для наслідування учнями [4, 57].

Уміння вчителя користуватися комп'ютером, застосовувати інформаційні технології, інноваційне програмне забезпечення у навчальній діяльності є ключовою проблемою і важливим завданням формування вчителя для сучасного інформаційного суспільства. Отже, уже під час навчання у вищому навчальному закладі майбутній учитель має оволодіти усім спектром інформаційних компетенцій, які, у нашому баченні, є компонентами інформаційної компетентності.

Рівень розроблення проблеми. Зважаючи на значення цієї проблеми, у 2008 році ЮНЕСКО було опубліковано проект «Інформаційно-комп'ютерні

технології: стандарти компетенцій для учителів» (ICT Competency Standards for Teachers), у якому розроблено універсальний набір вказівок для підготовки й оцінки навчальних матеріалів і програм підготовки учителів до використання ІКТ у процесі викладання та конструювання знань, а також подано загальний перелік навичок, що дозволяють учителям використовувати ІКТ у процесі викладання. Цей проект мав на меті звести воедино різні точки зору і понятійно-термінологічний апарат, який стосується інформаційної компетентності учителів [2].

У Польщі дослідженням поняття “інформаційні компетенції” займаються дослідники М. Дудзікова, Й. Пелаховський, В. Стриковський, Й. Стриковська, М. Черепаняк-Волчак. Науковці М. Фурманек та С. Ющик акцентують увагу на ознаках інформаційних компетенцій, а А. Пецух - на їхній структурі. Вагомий внесок у розвиток досліджень структури інформаційних компетенцій учителя здійснила польська дослідниця Е. Перзицька. Крім того, у монографії за її авторством досліджено етапи розвитку інформаційних компетенцій у процесі підготовки майбутніх учителів.

У пропонованій статті ставимо за *мету* представити інформаційні компетенції як складові інформаційної компетентності польських вчителів, показавши рівні, на яких вони діють, та показники, за якими можливо визначити наявність чи відсутність тієї чи іншої інформаційної компетентності у майбутніх учителів. Для досягнення цієї мети вважаємо за необхідне підкреслити та уточнити відмінність між поняттями «інформаційна компетентність» і «інформаційна компетенція», а також між поняттями «інформатична» та «інформаційна компетентність».

Виклад основного матеріалу дослідження. У ХХ ст. під впливом розвитку економіки, науки та техніки, процесів демократизації та розповсюдження освіти сформувались різні моделі підготовки вчителів. З-поміж них – психологічна, праксеологічна, але найвідомішою серед спеціалістів стала третя модель, в основі якої лежить процес кібернетизації, комп’ютеризації та інформатизації будь-якої сфери діяльності людини. Дидактика, у трактуванні прибічників такої моделі, розглядається не як теорія освіти та навчання, а як технологія. З уведенням у масову школу аудіовізуальних технік, комп’ютерів, контрольованих та тренувальних машин частіше використовується термін “медіальна педагогіка”. Прибічники даної моделі активно обговорюють питання про роль учителя в комп’ютеризованій школі. Найважливішою, з точки зору прибічників цієї моделі, є технологічна та інформаційна підготовка [3, с. 77].

Увага дослідників зосередилася на тримірній формулі, яка враховує вимоги, поставлені вчителю суспільством та “європейськими викликами”. На думку спеціалістів, у рамках цієї формули створюється модель учителя майбутнього [7, 48]. Запропонована вченими формула складається з таких частин. Перша частина – це предметно-дидактичний перфекціонізм учителя, який базується на фундаментальній загальноосвітній та професійній підготовці і складає базу для професійної діяльності; друга складова включає володіння знаннями з теорії та практики педагогічної діяльності з урахуванням зарубіжного педагогічного досвіду; третя частина – це вміння пошуку, відбору,

використання та збереження інформації. Отже, інформаційна компетентність є однією з найважливіших складових професійної компетентності учителя.

У Республіці Польща це положення закріплене у Стратегії розвитку національної освіти на 2007 – 2013 роки. У ній зазначається, що «... головні трансформаційні виклики, які стоять перед польською системою освіти, це: отримання актуальної та достовірної інформації, вміле користування інформацією та інформаційно-комунікаційними технологіями, користування джерелами інформації, її накопичення та обробка [1, 7].

Звернімо увагу на функціонування в польській літературі понять «інформатична компетентність» та «інформаційна компетентність». Автори публікацій ці терміни часто вживають як взаємозамінні, не вказуючи на жодні відмінності між ними. На нашу ж думку, їх слід чітко розмежовувати, оскільки інформаційна компетентність – це компетентність індивіда в роботі з інформацією, а інформатична – це комп'ютерна грамотність, тобто вміння працювати з комп'ютером та застосовувати інформаційні технології. Ми вважаємо інформаційну компетенцію ширшим поняттям, оскільки вона передбачає досвід роботи з самою інформацією, а не лише з її засобами (див. рис. 1).

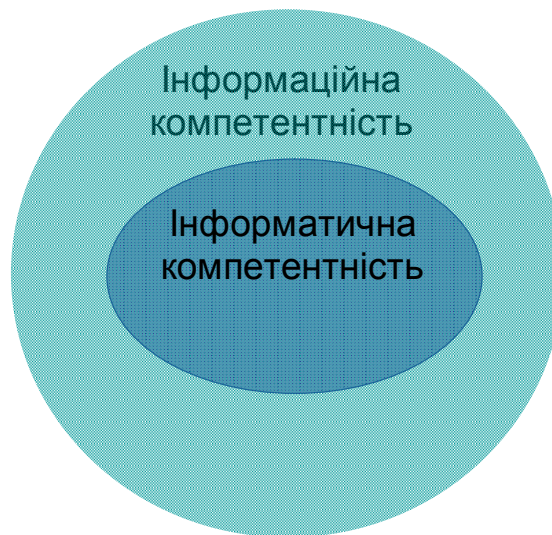

Рис. 1. Співвіднесеність понять «інформатична компетентність» та «інформаційна компетентність»

У суспільстві набагато важливіше вміти критично сприймати засоби інформації, вишукувати саму інформацію, диференційовано оцінювати, робити вибір і самостійно обробляти її. Отже, інформаційна компетентність – це інтегративна якість особистості, яка є результатом процесів відбору, засвоєння, обробки, трансформації та генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, який дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати та реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності.

При цьому інформаційній компетентності притаманні такі **властивості**: дуалізм – наявність об'єктивної (зовнішньої оцінки інформаційної компетентності) і суб'єктивної (внутрішньої – самооцінки своєї інформаційної компетентності індивідумом) сторін; відносність – знання і бази знань швидко

стають застарілими і їх можна розглядати як нові лише в умовно-визначеному просторо-часовому відрізку; структурованість – кожна людина має свої певним чином організовані бази знань; селективність – не вся інформація, яка надходить, трансформується у знання, вбудовані в наявні організовані бази знань; акумулятивність – знання і бази знань з плином часу мають тенденцію до “накопичення” – акумуляції, стають ширшими, глибшими; самоорганізованість – процес самовільного виникнення в нерівновеликих системах нових структур баз знань; “поліфункціональність” – наявність різноманітних предметно-специфічних баз знань (семантична складова баз знань є поліфункціональною).

Урахуємо розмежування понять та властивості вияву явищ, які вони позначають, при визначенні структури інформаційної компетентності польських учителів. Гадаємо, інформаційні компетенції є складовими інформаційної компетентності, вони не такі змінні в часі, як її ознаки та функції. Для більшого унаочнення інформаційні компетенції можна згрупувати за напрямками залежно від мети та форми роботи з інформацією (див. рис. 2).

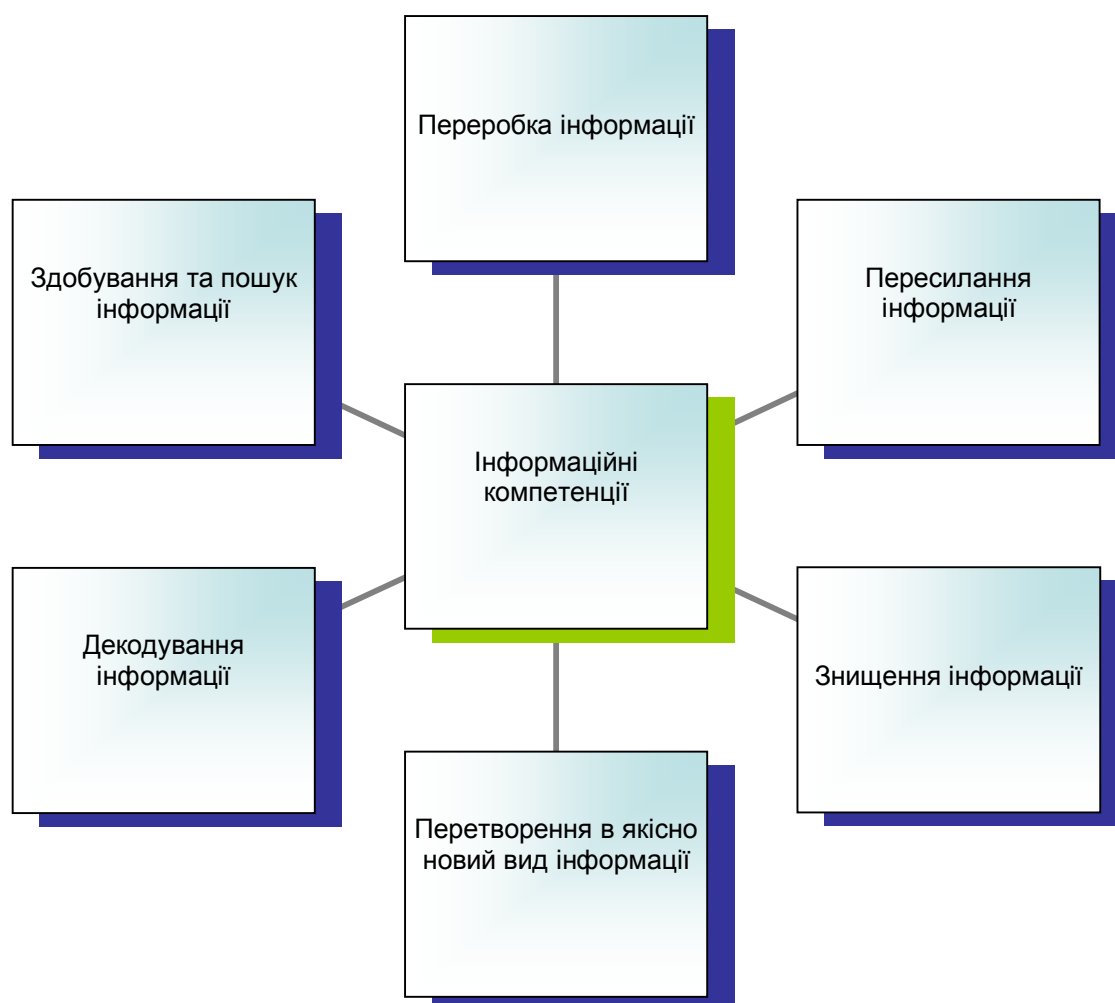

Рис. 2. Спрямованість компетенцій залежно від мети та форми роботи з інформацією

На вказані компетенції, пов'язані з інформацією, накладаються компетенції комунікативної спрямованості та комп'ютерної грамотності, яких у Польщі виділяють п'ять [3]:

- планування, організація й оцінювання власного навчання;
- ефективна міжособистісна взаємодія;
- ефективна взаємодія в колективі;
- творчий підхід до розв'язання проблем;
- вміле користування комп'ютером.

Інформаційна компетентність студентів вищих закладів педагогічної освіти формується на кількох **комунікативних рівнях**:

- комунікація «викладач – студент», яка відбувається під час проведення занять як у реальному, так і віртуальному режимі;
- комунікація «студент – студент», яка відбувається як у навчальний, так і позааудиторний час у реальному і віртуальному режимах;
- комунікація «студент – учень», яка відбувається при проведенні занять під час педагогічної практики.

Звісно, зважаючи на багаторівневу структуру, непросто визначити рівень сформованості інформаційної компетентності вчителя. Вважаємо за можливе визначити рівень сформованості інформаційної компетентності майбутніх учителів, використовуючи показники перебігу процесу, досягнень і результатів. Ми об'єднали інформаційні компетенції у 5 великих груп залежно від характеру пізнавальної діяльності, виокремили їх складові, які допомагають виявити рівень сформованості тієї чи іншої компетенції (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Структура інформаційної компетентності студентів

	Компетенції	Опис видів діяльності інформаційно грамотного студента
Інформаційна компетентність студентів	<u>Компетенція 1</u> <i>Селекційна</i>	Складова 1.1. Визначає та зрозуміло формулює потребу в отриманні інформації
		Складова 1.2. Ідентифікує різноманітність типів та форматів потенційних джерел інформації
		Складова 1.3. Зважає на цінність та користь від набуття необхідної інформації
	<u>Компетенція 2</u> <i>Пошукова</i>	Складова 2.1. Вибирає відповідні дослідницькі методи та інформаційно-пошукові системи для того, щоб отримати доступ до необхідної інформації
		Складова 2.2. Розробляє і впроваджує ефективні стратегії пошуку
		Складова 2.3. Інформаційно компетентний студент знаходить інформацію on-line або при особистісному спілкуванні, використовуючи різноманітні методи

		Складова 2.4. У разі необхідності вдосконалює стратегію пошуку інформації
		Складова 2.5. Здобуває відомості, записи та вміло управляє інформацією та її джерелами
<u>Компетенція 3.</u> <i>Оцінювальна</i>		Складова 3.1. Демонструє розуміння головних ідей зібраної інформації
		Складова 3.2. Чітко визначає і застосовує критерії оцінки інформації та її джерел
		Складова 3.3. Порівнює набуті знання з попередніми для визначення цінності інформації чи її унікальних властивостей
<u>Компетенція 4</u> <i>Комунікативна</i>		Складова 4.1. Обговорює інформацію для завершення проекту чи завдання
		Складова 4.2. Ефективно виконує завдання чи проект.
		Складова 4.3. Інформаційно компетентний студент індивідуально або як член групи ефективно використовує інформацію для досягнення визначеної мети
<u>Компетенція 5</u> <i>Етично-правова</i>		Складова 5.1. Демонструє розуміння більшості етичних, юридичних та соціально-економічних проблем, які пов'язані з використанням інформації та інформаційних технологій
		Складова 5.2. Дотримується законів, положень, встановленої політики та етикету, пов'язаних із доступом до інформаційних ресурсів та їх використанням
		Складова 5.3. Зазначає використані джерела інформації при виконанні дослідження

Кожна з цих складових може бути представлена показниками, які визначають рівень сформованості певних умінь у процесі пошуку, обробки і використання інформації. Ці показники разом із визначеною питомою вагою сформованості певних інформаційних компетенцій перебувають у процесі експериментальної перевірки, яка вимагатиме подальших наукових розвідок.

Висновок. Отже, у статті нами представлено інформаційні компетенції як складові інформаційної компетентності польських вчителів; показано рівні, на яких вони діють, та складові, за якими можливо визначити наявність чи відсутність тієї чи іншої інформаційної компетентності у майбутніх учителів. Проведене порівняння дозволяє нам констатувати факт відповідності вимог до польських учителів загальноєвропейським стандартам інформаційної компетентності.

Вважаємо перспективним виконання порівняльного дослідження інформаційної компетентності польських і українських учителів з метою визначення теоретичних і методологічних основ її формування.

Список використаних джерел:

1. Borawska-Kalbarczyk K. *Internet jako miejsce uczenia sie a kompetencje informacyjne uczniow.* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ap.krakow.pl/ptn/ref2005/borawska.pdf>.
 2. *ICT competency standards for teachers: policy framework* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001562/156210e.pdf>
 3. *Kompetencje kluczowe w nowoczesnej szkole* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coveria.com.pl/nauczyciel/materialy/index.htm>
 4. Meighan R. *Edukacja elastyczna. Jutro twojego dziecka decyduje sie dzisiaj.* Torun: Nasza Szkoła, 1991. - 357 s.
 5. *ICT competency standards for teachers: policy framework* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001562/156210e.pdf>
 6. Perron C. *Computers and Information Systems // Tools for an Information Age.* - NY, 1993. - 608 p
 7. Strykowski W.: *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej // Edukacja Medialna.* - 2002. - № 4.- s. 5-6.
 8. Strykowski W., J. Strykowska, J. Pielachowski. *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej.* - Poznań: „eMPi2”, 2003. - 180s.
-
-